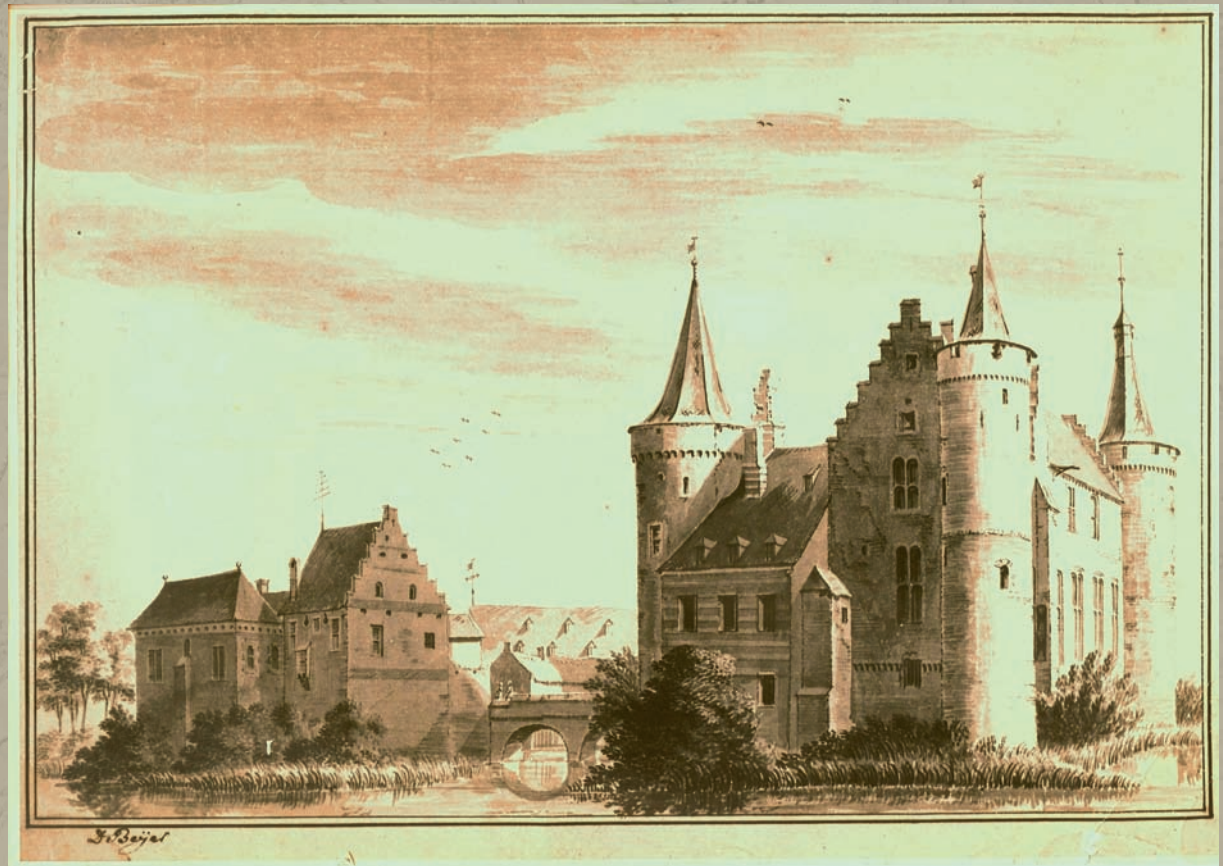

6

VRIJHEERLIJKHEID MEIJEL

Kasteel Ghoor te Neer in volle glorie (tekening Jan de Beijer).

Met wat stukken ontgonnen land in de Peel, ruim honderd bewoners, een kerkje of kapel en mogelijk een molen was het dorp Meijel rond 1400 een vrijheerlijkheid.

Van ontginning naar vrijheerlijkheid

In Meijel bestonden in de dertiende en veertiende eeuw al hoeves of ontginningen. Er was bovendien een kerk van 'Sint Nycholaus van Meyel' of 'sanctus Nycholaes de Meyel', die vermeld werd rond 1340. Die kerk hoorde tot het bisdom Luik. In 1400 hoefde dit kerkje vanwege haar geringe inkomsten maar het vierde deel van de normale kerkrechten aan de bisschopskerk te betalen.

Vóór 1400 worden bij aanduidingen van ontginningen in Meijel of bij de beschrijving van de kerk geen namen aangetroffen van een 'heer van Meijel', hoewel de plaats in 1367 een vrij en neutraal land van de heer van Ghoor was en buiten het rechtsgebied van Gelder lag, volgens de hertogen van Croÿ in 1793. Pas in 1417 lijkt de eerste heer genoemd te worden, want toen was Meijel een vrijheerlijkheid van de heren van Ghoor. De term 'vrijheerlijkheid' werd in de registers van de schepenbank en in de geschriften van de heren veelvuldig gebruikt, soms vervangen door 'heerlijkheid'. Er is nauwelijks een consequente lijn in te ontdekken. De aanduiding 'vrijheerlijkheid' werd tot 1795 nog wel gebruikt, maar na 1620 zou Meijel nauwelijks meer dan een heerlijk bezit van de heren van Ghoor zijn. Totaal onafhankelijk waren de heren van Ghoor in Meijel immers niet. Ze ontvingen de vrijheerlijkheid als een Zutphens leen van de hertogen van Gelre en moesten naar een hogere rechtbank in Spiers, Arnhem of Roermond, tenminste in geval van spolie (grensschending of plundering) en bij botsingen met pastoor of kapelaan.

Grenzen en rechten

In 1483 moesten de vier oudste mannen van Meijel Hein van den Venne, Jacop van den Bosch, Arnoud Babel en Heijn van Landen verklaringen afleggen voor de heer van Meijel, ridder Jan de Rover, burggraaf van Montfoort en man van Maria vrouwe van Ghoor, Vronenbroek en Meijel. Gerichtsode Gheef van den Schuyren had hen

opgeroepen en priester Matthias van der Linden schreef de verklaringen op. Oude perkamenten akten werden gebruikt als bewijsstukken.

Ridder Jan de Rover vroeg de mannen of zij wisten waar de grenzen van vrijheerlijkheid Meijel precies lagen. De oudsten vertelden hoe Meijel in de Peel lag tussen Brabant, Gelre en het graafschap Horn en dat de grens van Meijel bepaald werd door de heuveltjes en limietpalen van Sint Wilbertspuit via de Kiekenberg, het einde van de Vloedgraaf bij Beukenerhof, de Erkens- of Neulkensberg, de Heldense Hanenberg, de Mussenberg als zuidelijkste punt, de Grote Visserij, de Meijelse Hanenberg, Duivelsmeer, Amslo en vandaar weer naar de Rijboom bij de put. Daar had toen niemand in Meijel twijfel over.

Daarna werden de rechten van de heer van Meijel in samenhang beschreven. De heer van Ghoor bezat Meijel als een vrijheer, die met het oordeel van de Meijelse schepenen misdadige lieden gevangen mocht nemen en bestraffen met boetes maar ook met lijfstraffen en de doodstraf. Tegen zo'n oordeel kon men nergens anders dan bij de heer in beroep gaan.

De heer had ook het recht de zeven schepenen aan te stellen, evenals een gerichtsbode die zonder aanzien des persoons mensen moest oppakken die tegen de rechten van de heer misdaan hadden.

Omdat hij ook het patronaats- of collatierecht van de kerk bezat, mocht de heer eveneens de pastoor die hem goed dunkte voor benoeming voordragen. Die pastoor kreeg echter niet de voor hem bedoelde inkomsten uit de grote en kleine tienden, want die hield de heer zelf.

De heer kreeg daarnaast ook het jaarlijkse rookhoen voor elke schoorsteen, het zestiende deel van het maalloon, vijf stuivers van elk vat gebrouwen bier, belasting op nieuw ontgonnen gronden en het tiende deel van alles wat in Meijel groeide: de kleine tienden van vruchten en dieren, de grote tienden van koren, vlas en rogge. En op de dieren in het wild mocht alleen de heer jagen met fret of geweer.

Bovendien moesten de Meijelsen met hun paarden en karren, schoppen en zeisen al het werk doen dat de heer van hen verlangde, niet alleen in Ghoor en

Meijel, maar ook in Buggenum, op de Melenborg (Haelen) en elders. En als de heer turf nodig had, moesten ze hem die bezorgen op kasteel Ghoor te Neer.

*Brabants dorp omstreeks 1500
(schoolplaat Isings uit 1939).*

De heren en de vrouwen van Meijel

De heren van Ghoor kwamen in oude verhalen niet altijd over als edelen. Ze zouden mensen in een put met messen hebben laten vallen en knechten achter de ploeg doodgeschoten. Dat is moeilijk aan te tonen, maar met name heer Herman-Diederik van Millendonk en zijn zoon Adolf toonden, voorzichtig uitgedrukt, niet steeds adellijk gedrag.

Die heren van Ghoor kregen voor 1400 Meijel in bezit, maar waarschijnlijk niet vanuit Horn of Brabant, want dan zou het dorp een Horns of Brabants leen geworden zijn, terwijl het een Gelders leen was.

Arnold van Ghoor en Merlo 1417

Deze Arnold was getrouwd met Catharina van de Weijer. Hij is mogelijk de stichter van kasteel Ghoor in Neer. Zijn goederen werden op 2 februari 1417 verdeeld.

Johan, heer van Ghoor, Pol, Panheel en Meijel 1417-1463

Johan ontving in 1417 uit de goederen van vader Arnold de heerlijkheid Meijel. Voor zijn erfdeel in Neer, Pol, Panheel en Meijel moest Johan aan zijn tante, de vrouwe van Asten, 1.500 rijnguldens betalen. In de eerste week van maart 1427 ontving hij in Venlo het dorp Meijel met alles wat erbij hoorde in leen van hertog Arnold van Gelre, zoals hij dit dorp eerder van de overleden Hertog Reinoud IV van Gelre ontvangen had als een Zutphens leen. Waarschijnlijk liet Johan van Ghoor rond 1425 de eerste stenen kerk bouwen.

Willem van Ghoor, de Weijer en Meijel 1464-1476

Op 25 november 1463 was Johan van Ghoer, heer van Meijel, met ridder Willem van Ghoor in Meijel. Daar hebben ze zich verplicht ten behoeve van de Meijelsen de molen te onderhouden. De onderdanen moesten in ruil daarvoor wel van die banmolen gebruik maken tegen betaling van een molchter of maalloon. Deze Willem van Ghoor was getrouwd met Beatrix Schellard van Obbendorp.

Maria of Elisabeth van Ghoor, Meijel en Vronenbroek ca. 1476-1480

Maria of Elisabeth, dochter van Willem en Beatrix trouwde met Jan de Rover, ridder en burggraaf van Montfoort. Jan de Rover van Montfoort ontving Meijel van zijn schoonvader en werd er op 21 augustus 1476 mee beleend. Hij liet in 1483 de rechten van de heer van Meijel vastleggen en een deel van het oudst bekende Legerboek van Meijel.

Elisabeth de Rover, vrouwe van Ghoor, Meijel en Vronenbroek ca 1480-1543

Elisabeth de Rover van Monfoort trouwde in 1489 met Gothard V van Drakenfels en in 1513 met Willem van Vlodrop. Gothard, lijfjager bij de graaf van Horn, liet de gegevens over tienden en belastingen in het legerboek in 1502 verder aanvullen. Elisabeth vernieuwde haar leened voor Meijel volgens het leenregister nog op 2 juni 1527, 17 juni 1532 en 22 oktober 1538.

De heer of vrouwe van Meijel moest de heerlijkheid

telkens als leen ontvangen als men het dorp erfde of als er een nieuwe leenheer kwam. Daarbij werd dan een vaste formule gebruikt. Gaert of Gothard van Drakenfels ontving op 21 maart 1501 van Karel hertog van Gelre en Zutphen het dorp Meijel in de Peel bij Helden als heerlijkheid te leen met hoge en lage jurisdictie, met molen, pachten, tienden, grond- en andere belastingen en alles wat erbij hoorde, niets uitgezonderd, zoals wijlen Willem van Ghoor dat ook bezeten had. Gothard beloofde het leen op de nodige momenten te verheffen met een pond goed geld, hij legde de eed van trouw af en beloofde alles te doen wat een man van leen aan zijn leenheer schuldig was.

Agnes van Drakenfels, vrouwe van Meijel 1543-1557

Agnes van Drakenfels, vrouwe van Ghoor, Vronenbroek, Meijel, Pol en Panheel, enige dochter van Elisabeth en Gothard, trouwde op 29 september 1516 met Diederik van Millendonk. Zij werd op 16 oktober 1543 met Meijel beleend. Na de dood van Agnes op 5 juni 1557 werden hun bezittingen op 3 september 1558 verdeeld.

Gothard van Millendonk, heer van Ghoor, Meijel, enz. 1557-1578

Zoon Godert of Gothard van Millendonk werd heer van Ghoor, Meijel, Pley, Vronenbroek, Schönau en Vianen. Hij trouwde op 2 september 1556 met Maria van Brederode van Nieuwenaar. Hij ontving het dorp Meijel met heerlijkheid en alles wat daarbij hoorde op 4 april 1559 in leen. Als hofpredikant had hij de protestant geworden pastoor Leonardus Panhusius van Oeteren, die uit Weert verdreven was. Met toestemming van Gothard, die het calvinisme bevorderde, mocht Anna van Egmond, gravin van Horn, de calvinistisch geworden pastoor Thomas Sprankhuysen in Meijel laten preken op paasdag 1567. Dat leverde geen problemen op en enige Meijelsen bleken in 1575 een kleine calvinistische gemeenschap gevormd te hebben. De na hem komende en soms hervormingsgezinde heren en vrouwen van Meijel bleven zonder problemen de katholieke pastoor van Meijel aanwijzen en met deze samenwerken. Na de dood van Philip de

Montmorency, graaf van Horn, maakte Gothard aanspraken op het graafschap Horn, zoals de familie van de graven van Nieuwenaar dat al lang deed.

Herman-Diederik van Millendonk, heer van Ghoor, Meijel, enz. 1579-1620

Herman-Diederik van Millendonk, zoon van Gothard, leidde een rumoerig leven. Hij ontving de heerlijkheid Meijel te leen op 5 maart 1580. Om de aanspraken op graafschap Horn voort te zetten en voor zijn bijzondere levensstijl had hij veel geld nodig. Op 4 augustus 1587 trouwde hij met Francisca van Ghoor, van wie hij scheidde om op 24 januari 1618 met zijn concubine, de uitgetreden non Anna van Hemmerich te kunnen trouwen. Op 29 november 1620 overleed hij in een kerker in Hoei (B.).

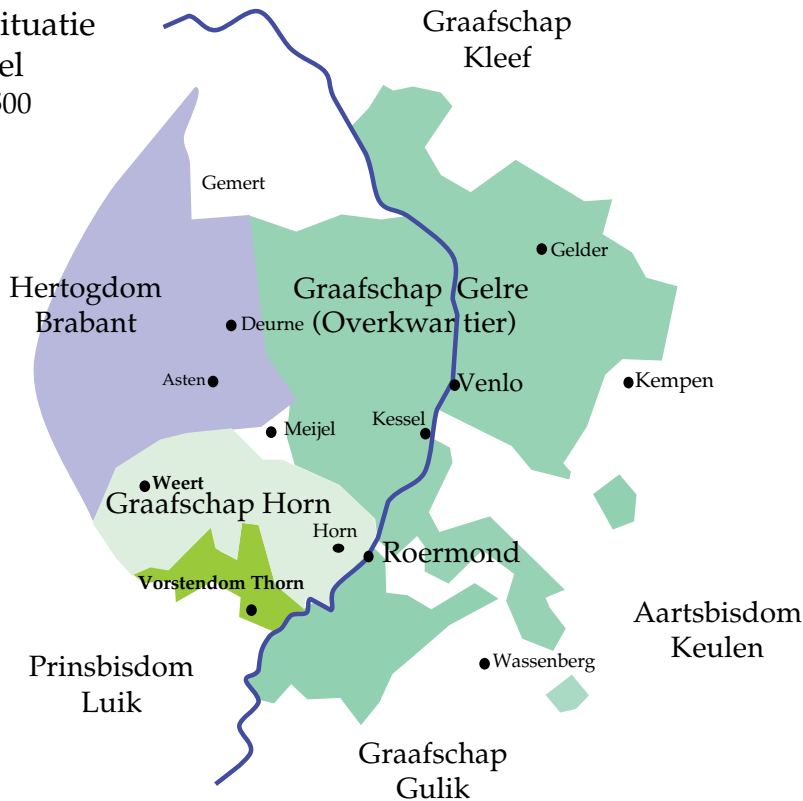

Chateau l'Hermitage in Condé sur l'Escaut, het kasteel van de heer van Meijel, Emmanuel hertog van Croÿ

Adolf van Millendonk, heer van Meijel, tot ca 1620-1652

Adolf van Millendonk nam de bezittingen van zijn vader over en zag dat er veel schulden waren. Hij noemde zich graag Rijksvrijheer van Millendonk en hij was eerste president van het Rijkskamergerecht. Of het was om de schulden van zijn vader te betalen of om zich een ruime levensstijl te kunnen veroorloven is niet duidelijk, maar hij leende veel geld, vooral bij Hendrik van den Bergh. De Meijelse bestuurders moesten maar zorgen dat de affossingen en renten betaald werden. 'Graaf' Adolf gaf de Meijelsen voor die

Politieke situatie
regio Meijel
ca. 1100 - 1500

overlast iets terug. Zij mochten in Meijel meer brouwerijen bouwen. Adolf beriep zich erop dat hij altijd voor de koning was opgetrokken met een 'schoon regiment', maar hij werd wel afgezet als president van het Rijkskamergerecht, mogelijk vanwege zijn levenswijze en partijdigheid. De leningen die tussen 1624 en 1652 aangegaan waren werden echter niet snel terugbetaald.

Walburgis van Millendonk, vrouwe van Meijel 1652-1661

Walburgis van Millendonk kocht een groot deel van Meijel in 1652 terug, waarvan Hendrik van den Bergh en zijn weduwe vanwege de leningen pandheer waren. Ze moest daar zoveel geld voor lenen, dat ze Meijel in 1661 met schulden erbij overdroeg aan Margaretha Louise van Millendonk, een kleindochter van haar broer Hans-Kraft.

Margaretha Louise van Millendonk, vrouwe van Meijel, 1661-1691

Zij was getrouwd met Jan-Eugen de Berghes, sinds 1681 prins van Rache, genoemd heer van Pesch en in 1687 ridder in de orde van het Gulden Vlies. Omdat zij kinderloos bleven, ging Meijel in 1691 over naar een broer van Margaretha.

Lodewijk Herman Frans van Millendonk, heer van Meijel 1691-1693

Deze was maar twee jaar heer van Meijel, want hij overleed in 1693, net 41 jaar oud. Zijn dochter Maria, die in Pesch geboren was op 31 mei 1691, werd als tweejarige de laatste vrouwe van Meijel uit het geslacht Van Millendonk.

Maria Margaretha Louise van Millendonk, vrouwe van Meijel 1693-1768

Zij was zeer lang de vrouwe van Meijel, maar ze is mogelijk nooit in haar heerlijkheid geweest. Ze trouwde op 15 juli 1716 op kasteel Quesnoy met Philip Alexander Emmanuel de Croÿ-Solre, prins van Solre, uit Brussel, lid van een oud adellijk geslacht en generaal-luitenant in het Franse leger. Daarna woonde ze meestal in Parijs, waar ze op 23 augustus 1768 aan een longontsteking overleed. Het beheer van Meijel liet ze over aan haar schouten en rentmeesters. Haar zoon Emmanuel bezocht Meijel wel een aantal keren in haar naam.

Emmanuel, hertog de Croÿ, prins van Solre, heer van Meijel 1768-1784

In 1774 bouwde hij in Condé-sur-l'Escaut bij Valenciennes een prachtig slot, l'Hermitage. Van daaruit regelde hij de zaken in Meijel via zijn medewerkers. Hij bezocht zijn heerlijkheid niet meer, nadat de Meijjelsen in 1779 begonnen waren om zich van hun heer en zijn administrateurs los te maken. Hij had er misschien als vertrouweling van de Franse koning Lodewijk XV ook weinig tijd voor.

Anne Emmanuel, hertog van Croÿ, heer van Meijel 1784-1803

Op 22 mei 1784 ontving Anne Emmanuel Ferdinand Franciscus, hertog van Croÿ als laatste de heerlijkheid Meijel in leen van keizer Jozef II

van Oostenrijk. Hij wist met zijn hoge rang in het Franse leger en als bestuurder in Frankrijk wat hij moest doen om de nieuwe tijd in te gaan. Daarom schreef hij als laatste heer van Meijel veel 'memoires' om duidelijk te maken hoeveel grond en inkomsten hij zou gaan missen als hij Meijel en andere dorpen moest afstaan aan de Fransen. Hij kreeg er in 1803 als erfprins het zeer grote graafschap Dülmen nabij Münster (D.) voor terug, met 16.000 inwoners, zonder er van te kunnen

genieten. Hij overleed in 1803 nabij Mons (B.) in het kasteel te Le Roeulx. Maar wie de archieven van de Meijelse heren wil inzien, zal naar hun archief in Dülmen moeten. De nakomelingen van de heren van Meijel wonen in Merefeld, vlakbij Dülmen, waar op hun uitgestrekte bezit elk jaar de jonge wilde paarden worden gevangen.

Henk Willems

David Teniers de J., Dorpstafereel, ca. 1670.

Bronnen

- H. Welters, *Legenden, sagen, sprookjes en volksverhalen*, deel 1, (1875)
- P.L. Nève, *Het Rijkskamergerecht en de Nederlanden* (Assen 1972)
- Eg. Slanghen, *Iets over het land van Horn, Bijdragen tot de geschiedenis van het tegenwoordige Hertogdom Limburg* (1865)
- ARA Brussel, Archief Rekenkamer Brabant, inv.nr. 45038, onder Deurne
- Bisschoppelijk Archief Luik, Archieven Bisdom Luik, Register van Placeta absentiae 1400v
- Dülmen, Archieven van de Hertogen van Croÿ, inv.nr. 4026, Legerboek van Meijel
- RHC Limburg Maastricht, Archief Schepenbank Helden, port. 53, Grenskwesties
- RHC Limburg Maastricht, Archief Schepenbank Meijel, boek 7 (Deductie)
- RHC Limburg Maastricht, Archief Huis Kessel, Keerbergen VROA 1905-1911 / 1905